

พิธีบอกทางของชาวไทยทรงดำ ณ วัดศรีประชาพัฒนาราม ตำบลบางปลา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

ไทยทรงดำเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอัตลักษณ์โดดเด่นทั้งในเรื่องอาหาร ภาษา การแต่งกาย ความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรม ที่ยังคงมีให้เห็นอยู่ในชุมชน ไทยทรงดำกระจายอยู่ทั่วไปในประเทศไทย จังหวัดนครปฐมก็มีไทยทรงดำอาศัยอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง **'หมู่บ้านเกาะแรต'** ตำบลบางปลา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นชุมชนที่ถูกกล่าวถึงอย่างมากในความเป็น **'ไทยทรงดำ'** ที่มีการถ่ายทอด สืบทอด วัฒนธรรมจนถึงปัจจุบันนี้ ความเชื่อเกี่ยวกับ **'ผีบรรพบุรุษ'** ยังคงเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวความเป็นไทยทรงดำ การศึกษาพิธีบอกทางของไทยทรงดำก็เกี่ยวข้องกับผีบรรพบุรุษ ผู้วิจัยได้ศึกษา **'พิธีบอกทาง'** ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา **'ลักษณะทุนวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ'** ผู้วิจัยใช้การสนทนากลุ่มเป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยคัดเลือกกลุ่มผู้สนใจทางด้านศาสนาและความเชื่อที่ดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนาพิธีบอกทางไปที่เมืองฟ้า (เมืองแดง) จัดขึ้น ณ วัดศรีประชาพัฒนาราม ตำบลบางปลา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม มีผู้ร่วมสนทนา 19 คน ได้แก่ พระมหามนตรี ขนดีสาโร นายไสว เพชรรุณ (ประธานมูลนิธิไทยทรงดำ) อาจารย์ชวลิต อารยยุติธรรม (ดอนขมิ้น) ผู้ใหญ่วาน พึ่งเดช (บ้านสะแกราย) ผู้ใหญ่สุรินทร์ (บ้านสะแกราย) นายท่อม ศิริหาโพธิ์ (บ้านเกาะแรต) ผู้ใหญ่แทน ถิ่นวงษ์เกลอ (บ้านสะแกราย) นายพวกเพชรซัด (บ้านดอนขมิ้น) รอ.ทอน แป้นโก้ (บ้านไผ่หูช้าง) นายสีทองวงษ์เพชร (บ้านไผ่หูช้าง) นายแหม ทองคงหาญ (บ้านไผ่หูช้าง) นายหมวย ทรพับ (บ้านดอนขมิ้น) นางออบ ทรพับ (บ้านดอนขมิ้น) นางกาญจนา เพชรซัด (บ้านดอนขมิ้น) นางสิมฤทธิ์ เพชรลอม (บ้านเกาะแรต) นางเหม็ด เพชรศาสตร์ (บ้านเกาะแรต) นายวิชัย เพชรเหียน (บ้านเกาะแรต) นายเอี่ยม ทองดี (สามพราน) และนางสาวเรณู เหมือนจันทร์เขย (บ้านแหลมกะเจา 2)

ที่ประชุมเริ่มถกเถียงเส้นทางการเดินทาง

โจทย์ของการพูดคุย คือ เส้นทางการเริ่มและสิ้นสุดของพิธีบอกทาง ซึ่งเหตุผลของการจัดสนทนากลุ่มเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยน ความรู้ เรียนรู้ร่วมกัน พิธีบอกทางถูกถ่ายทอดผ่านครูผู้สอน ซึ่งเขยแต่ละท่านก็มีตำราเป็นของตนเอง อาจจะเป็นตำราเดียวกัน แต่เขียนผิดเขียนถูก หรือเขียนสวยหรือไม่สวย หรืออ่านไม่ออกก็ข้ามไป ทำให้เกิดความผิดพลาด หรือตกหล่นไป แต่เนื่องจากว่าที่ผ่านมามีพิธีบอกทางของเขยแต่ละท่านมีเส้นทางหรือสถานที่ที่ต้องผ่านได้ถูกบันทึกไว้ต่างกัน แต่ได้มีการบันทึกไว้ในสมุดของครูแต่ละท่าน ดังกล่าวนี้จึงเป็นที่มาของการรวมตัวกันของชาวไทยทรงดำเพื่อชำระเส้นทาง เพื่อให้เกิดความหนึ่งเดียว

ประชุมโต๊ะกลมกันอย่างพร้อมเพรียง

กระบวนการถอดบทเรียน เริ่มจากพระมหามนตรีได้เล่าเรื่องราวไทยทรงดำ ตั้งแต่ดั้งเดิมจนมาอยู่ที่หมู่บ้านเกาะแรต แล้วยังได้กล่าวถึงว่าท้าวโงมดีอะไร เช่น การกตัญญูตเวทีต่อพ่อแม่ บรรพบุรุษ การเขียนและแปลพระไตรปิฎกเป็นภาษาอังกฤษ มีหนึ่งเดียวในประเทศไทย มีปราชญ์ชาวบ้านที่ควรได้รับการยกย่อง เป็นผู้สืบต่อภูมิปัญญา เช่น พระคุณเจ้า ที่ดำรงตำแหน่งสำคัญๆ (เจ้าคุณวัดปทุมคงคา) หรือคุณสามชัย ผู้เป็นกระบอกเสียงช่วยเผยแพร่วัฒนธรรมความเป็นไทยทรงดำ ในส่วนของการสืบทอดวัฒนธรรมไทยทรงดำ มีหลายคนที่ได้ดำเนินการ เช่น อาจารย์ชวลิต อารยยุติธรรม อาจารย์สุรีย์ ทองคงหาญ คุณไสว เพชรรุณ เป็นต้น

จากนั้นได้พูดคุยเกี่ยวกับพิธีบอกทาง ซึ่งเขยแต่ละท่านก็มีตำราเป็นของตนเอง จึงได้มีการถกเถียงเกี่ยวกับเส้นทางการเดินทาง แต่เห็นตรงกันเกี่ยวกับเป้าที่จะไปเป็นจุดหมายปลายทางเดียวกันคือ **น้ำตกตาดผีไป** เป็นที่ส่งวิญญาณขึ้นไปเมืองแดง (เมืองสวรรค์) ซึ่งเป็นที่สุดท้ายที่อยู่บนโลกนี้

ดังนั้นที่ประชุมเห็นว่าแยกแต่ละท่านกล่าวถึงขั้นตอนและเส้นทางในพิธีบอกทาง หลังจากทำพิธีแล้วเวียนไป 1 เดือน จนกระทั่งเอาพิธีขึ้นเรือนสรุปเป็นแผนผังได้ ดังนี้

มือขาดใจ (วันตาย) มีการมอบเสียมมอบมือ → เรียกกินนาย (อาหารเช้า) → ผู้น้อยเรียกกินนาย → อ้อมขอน → ปลงขอน → ช้อนขวัญ → เอาขอนลงเรือนไปเผาที่วัด พอวันรุ่งขึ้นเข้าไปเก็บกระดูก → กลับมาบอกทางผี → เอาแส้วไป → ตั้งเฮือนแส้ว → กลับมาสู่ขวัญเขย 4 คน → ลูกหลานที่จะไว้ทุกข์ต้องมากินหัว (ลูกคนตายจะเป็นคนไหนก็ได้) เสร็จแล้วบ้านไม่ต้อนรับมาปีดวงความเรียกว่า "แล้วเฮือน" หลังจากแล้วเฮือน 1 เดือน ก็เอาพิธีขึ้นเรือนก่อนปลงขอนจะมีเขยมาทำพิธีบอกทาง (ออกจากบ้านไปป่าช้าไปเรื่อยๆ จน ถึง น้ำตกตาดผีไป) ดังนี้

ครูชวงกับลุงหมวยปรึกษาหารือกันจากตำราพิธีบอกทาง

ที่ประชุมเริ่มถกเถียงเส้นทางการเดินทาง

การบอกทาง → ไปวัดเก็บกระดูก (ทั้งผู้ตายและผู้ห้อย) ถ้าเป็นผู้ห้อยอายุ 70 ปี → ต่ำดอย → เฮือนปานน้อย → เวียงจันทร์ (ตาแลงหนึ่ง คือ วันหนึ่ง) → หินอ่อนนาก → ภูพาน้ำตึง → ถ้ำพาคิน → นาไผ่

หมายเหตุ :

1. น้ำตกตาดผีไป มีสามชั้น คือ ชั้นแรกสำหรับผู้น้อย ชั้นที่สองสำหรับผู้ตายและชั้นที่สามสำหรับแหวนหลวง
2. วิทยฐานะที่ส่งไปเมืองแกลง ก็ต้องกลับมาอยู่ที่กะล่อทอง เพื่อทำพิธีเส่นป่าดง พิธีเส่นเรือน

บรรยากาศในการจัดสนทนากลุ่มครั้งนี้เป็นไปอย่างดีดก ทุกคนที่มาร่วมต่างตั้งใจที่จะมาแลกเปลี่ยนประสบการณ์พิธีบอกทาง เช่น ผู้ที่เป็นเขย ผู้ที่ทำแห้ว ผู้ที่ทำธง เป็นต้น มีคำถามจากวงสนทนาว่าคนไทยทรงดำตายแล้วไปไหน? หลายเสียงในที่ประชุมบอกว่า "ขึ้นสวรรค์" ไทยทรงดำทุกคนจะได้ขึ้นสวรรค์ ไม่มีนรก เพราะเวลาตายจะขึ้นขึ้นไป จะผ่านสถานที่หลายแห่ง และตรงไปสวรรค์ แต่ถ้ามคนไทยทรงดำไม่ได้ทำพิธีบอกทางก็จะไม่ได้ไป จะวนเวียนอยู่ ต้องเรียกมาทำพิธีบอกทาง

ลุงไสว เพชรรุณ ทำหน้าที่จดเส้นทางตามที่ครูชวงอ่านจากตำราไป

คุณยายชอบ ทรพิบ ผู้ที่เป็นแม่มดทำพิธีเสหนตัว พิธีเสหนแก้เคราะห์

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งในจากกระบวนการวิจัยจากดุขฎิพนธ์เรื่อง.....

"ทุนวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนชาติพันธุ์ไทยทรงดำในจังหวัดนครปฐม"

หลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา

ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2557

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เรณู เหมือนจันทร์ไชย : renuor2517@gmail.com

อาจารย์ประจำหลักสูตรวัฒนธรรมศึกษา สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล